

Ronde 3

Marjolein Kool (a) & Marjolein Simons (b)

(a) ROC Mondriaan

(b) Yonder

Contact: m.kool@rocmondriaan.nl

msimons@yonder.nl

Taalbewust mbo – via twee wegen naar hetzelfde doel

1. Aanleiding

“Mijn studenten begrijpen mijn instructies niet meer! In mijn uitleg is niets veranderd en toch snappen ze ineens niet meer hoe ze een deur moeten passchaven”. Vijf jaar geleden signaleerde deze praktijkinstructeur bij de opleiding Bouw van ROC Mondriaan – en met hem vele anderen – een grote uitdaging in het onderwijs: de uitdaging van

taal. Aandacht voor taal enkel de verantwoordelijkheid laten zijn van de docent Nederlands bleek niet langer voldoende. Gedegen en doordachte aandacht voor taalontwikkeling werd cruciaal in alle lessen, met een rol voor alle docenten en instructeurs.

In deze bijdrage nemen Marjolein Simons en Marjolein Kool de deelnemers mee in hun trajecten binnen Yonder en ROC Mondriaan. Deze zijn gericht op het implementeren van taalbewust onderwijs. Naast inzicht in de aanpak binnen beide organisaties, krijgen deelnemers ook concrete handvatten, en is er ruimte om na te denken over invoering binnen de eigen onderwijspraktijk.

2. ROC Mondriaan

ROC Mondriaan biedt op 24 scholen ongeveer 260 beroepsopleidingen aan in de regio Haaglanden. Vanuit de Dienst Onderwijsondersteuning en -advies werkt de onderwijsadviseur Taal intensief samen met de verschillende taalexperts in de scholen. Deze taalexperts zetten zich sinds enkele jaren in voor taalbewust onderwijs. Alle docenten worden meegenomen in het hoe, wat en waarom van taalbewust onderwijs, om vervolgens in hun eigen lessen te werken aan taaldoelen en taalsteun. Juist die aandacht voor taalontwikkeling in alle lessen geeft de taalvaardigheid van studenten een *boost* – veel meer dan docenten Nederlands in hun eentje zouden kunnen bereiken.

Taalbewust onderwijs is als ambitie voor 2027 opgenomen in de Kwaliteitsagenda 2024-2027 van ROC Mondriaan (2024). Daarnaast groeit bij docententeams het besef van de noodzaak tot taalbewust lesgeven. In combinatie met de strategische aanpak vanuit Mondriaan Centraal krijgt taalbewust onderwijs daardoor een steeds prominente plaats in de dagelijkse praktijk. In het schooljaar 2024-2025 zijn twintig docententeams getraind in taalbewust onderwijs en hebben zes docententeams ook de follow-up training gehad. Hoewel taalbewust onderwijs nog niet is opgenomen in het curriculum van het Pedagogisch Didactisch Getuigschrift hebben ook daar enkele groepen een basistraining in taalbewust lesgeven ontvangen.

Omdat taalbewust onderwijs een ambitie is en geen verplichting, ligt de keuze om hierin te investeren volledig bij de school zelf. In een context waarin scholen met uiteenlopende prioriteiten worden geconfronteerd, is het des te belangrijker om het belang van taalbewust lesgeven zichtbaar te maken. Voor Marjolein Kool betekent dit: de urgentie uitdragen, draagvlak creëren en docenten inspireren om ermee aan de slag te gaan. Ook wanneer een school is gestart met een traject in taalbewust onderwijs is continue aandacht en monitoring een blijvende uitdaging.

3. Yonder

Yonder biedt opleidingen aan zo'n 12.000 studenten via drie vmbo-scholen, zestien mbo-scholen en drie scholen voor funderend onderwijs. Sinds 2021 heeft Yonder er stap voor stap naartoe gewerkt om van taalbewust onderwijs een speerpunt te maken binnen al haar scholen. En met succes! Inmiddels is er een organisatiebrede visie op taal en een taalbeleid, is taalbewust onderwijs opgenomen in het Kader Onderwijs en in de Kwaliteitsagenda 2024-2027 (2024), maakt taal deel uit van schoolverbeterplannen en onderwijsteamplannen, heeft elke school een eigen taalcoördinator, worden onderwijsteams geschoold in taalbewust onderwijs en worden curricula herschreven zodat ze expliciet aandacht hebben voor de talige kant van de lesinhouden. Er is hiermee van vrijblijvendheid geen sprake: taal is stevig verankerd in alle lagen van de organisatie.

Dat wil echter niet zeggen dat taalbewust onderwijs binnen Yonder een top-down verplichting is. De borging in documenten als het Kader Onderwijs en de schoolplannen kan gezien worden als het sluitstuk van een jarenlang bottom-up proces. Aanleiding voor de brede aandacht voor taal waren immers problemen die docenten op de werkvloer ondervonden als het ging om de (afnemende) taalvaardigheid van studenten. Daarmee is het balletje gaan rollen.

Door in een vroeg stadium per school taalcoördinatoren aan te stellen die binnen hun team de behoeften inventariseerden, en door deze inzichten te koppelen aan theoretische kennis over taalbewust onderwijs, kon een gedragen en doelgerichte aanpak voor taalgericht lesgeven worden ontwikkeld. Een onderdeel van die aanpak was het opleiden van taalcoördinatoren tot trainers in taalbewust onderwijs, en hen ondersteunen bij het ontwikkelen van op maat gemaakte trainingen voor onderwijsteams.

Inmiddels is het merendeel van de teams via een dergelijke training geschoold en worden verschillende curricula herschreven. Uiteraard is deze training slechts een beginpunt: taalbewust onderwijs vraagt doorlopend aandacht en de implementatie zal nooit klaar zijn.

4. Praktische handvatten

Overstappen op taalbewust onderwijs gaat niet vanzelf. Om tot succesvolle verandering te komen is het belangrijk om aandacht te hebben voor alle facetten uit het model van Knoster (1991) voor verandering in het onderwijs. Marjolein Simons en Marjolein Kool nemen de deelnemers daarom, aan de hand van dit model, mee in de routes die Yonder en ROC Mondriaan doorlopen (hebben). Via overeenkomsten, valkuilen, obstakels en *best practices* geven zij de deelnemers praktische handvatten voor de invoering van taalbewust onderwijs in de eigen organisatie of school. Bovendien hebben

Simons en Kool een onderdeel toegevoegd aan het model om tot blijvende verandering te komen: ‘borging’.

Bij het onderdeel ‘competenties’ zullen Simons en Kool extra stil staan. Want wat vraagt het nu eigenlijk van docenten, dat taalbewust lesgeven? Wat kunnen ze aanpassen in hun lessen en in hun lesmateriaal? Zowel Yonder als ROC Mondriaan baseren de professionalisering van docenten op de Drieslag Taal (Bolle 2010) en op de vijf vuistregels voor taalbewust onderwijs (Bolle & van Meelis 2017). Op basis van deze theorieën krijgen de deelnemers voorbeelden van onder andere taaltaken, taaldoelen en taalsteun, die direct toepasbaar zijn in de eigen lespraktijk. De ervaring van Simons en Kool is dat teams die hiermee aan de slag gaan al gauw merken dat het veel minder spannend is dan vooraf gedacht en vooral ook dat het werkt.

5. Conclusie

Het traject naar taalbewust onderwijs binnen het mbo laat zien dat er meerdere wegen zijn naar hetzelfde doel: studenten beter toerusten met de taalvaardigheden die zij nodig hebben voor hun opleiding en toekomstige beroep. Zowel ROC Mondriaan als Yonder hebben vanuit verschillende uitgangspunten en structuren gewerkt aan het versterken van taal in alle lessen. Waar Mondriaan kiest voor een geleidelijke, schoolgestuurde aanpak, op basis van eigen initiatief, heeft Yonder taal stevig verankerd in beleid en organisatie. Beide benaderingen laten zien dat verandering begint bij urgentiebesef op de werkvloer en groeit door samenwerking, scholing en visie.

De ervaringen van Simons en Kool onderstrepen dat taalbewust lesgeven geen extra belasting hoeft te zijn, maar juist een verrijking is van het onderwijs. Door docenten te ondersteunen met praktische handvatten, wordt taal een vanzelfsprekend onderdeel van de lespraktijk. Cruciaal daarbij is borging. Taalbewust onderwijs vraagt immers om blijvende inzet, monitoring en verankering in beleid en praktijk.

De presentatie op de HSN-conferentie geeft deelnemers niet alleen inzicht in twee inspirerende trajecten, maar biedt ook concrete *tools* om zelf aan de slag te gaan. Daarmee bieden Simons en Kool een waardevolle bijdrage aan de professionalisering van het mbo en aan de gezamenlijke ambitie om taal een centrale plek te geven in het onderwijs.

Referenties

Bolle, T. (2010). *Drieslag Taal: Praktijkboek taalbeleid Nederlands in het mbo*. Amsterdam: ITTA, Universiteit van Amsterdam.

- Bolle, T. & I. van Meelis (2017). *Taalbewust beroepsonderwijs: Vijf vuistregels voor effectieve didactiek*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Knoster, T. (1991). *Managing complex change*. Washington D.C.: Enterprise Group, Ltd.
- ROC Mondriaan (2024). 'Kwaliteitsagenda 2024-2027: Samen maken we Mondriaan. Rijksoverheid'. Online raadpleegbaar op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/06/10/kwaliteits-agenda-2024-2027-roc-mondriaan>.
- ROC Tilburg (2024). 'Kwaliteitsagenda 2024-2027: Samen met onze student'. Online raadpleegbaar op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/06/10/kwaliteitsagenda-2024-2027-roc-tilburg>.
-